

تصویری از بودجه عمومی دولت و بودجه شرکت‌های دولتی
در لایحه بودجه ۷۷

بودجه عمومی و شرکت‌ها از نگاه لایحه

دفتر بررسی‌های اقتصادی

۱- بودجه کل کشور
بودجه کل کشور در سال ۱۳۷۷ از سه بخش بودجه عمومی دولت، بودجه شرکت‌های دولتی و بانک‌ها و بالاخره بودجه مؤسسات می‌باشد.

انتفاعی وابسته به دولت تشکیل گردیده است که سهم هر یک از آنها در بودجه کل کشور به شرح جدول شماره ۱

جدول ۱ - تصویر سهم‌ها در بودجه ۷۷ کل کشور

سهم		میزان (میلیارد ریال)	
۱۳۷۶ (درصد)	۱۳۷۷ (درصد)		
۴۳/۱۹	۴۰/۱۷	۹۳۸۶۷	۱- بودجه عمومی دولت
۶۲/۹	۶۴/۳۷	۱۵۰۴۲۵	۲- بودجه شرکت‌های دولتی و بانک‌ها
	۱/۴۰	۳۲۶۶	۳- بودجه مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت
%۱۰۶	%۱۰۵/۹۳	۲۴۷۵۵۸	جمع کل
۶	۵/۹۳	۱۳۸۵۹	کسر می‌شود: اقلامی که دوباره منظور شده‌اند
۱۰۰	۱۰۰	۲۳۳۶۹۹	بودجه کل کشور

جدول ۲ - رشد بودجه از ۷۶ تا ۱۷ (مقایسه با لایحه)

درصد رشد	۱۳۷۷	۱۳۷۶	
	(هزار میلیارد)	(هزار میلیارد)	
۱۵۲	۹۳۹	۸۱۵	بودجه عمومی دولت
۲۹۰۶	۱۵۳۱۱	۱۱۸۶	بودجه شرکت‌ها و مؤسسات دفاعی
۲۳۹	۲۳۳۷	۱۸۸۰۶	بودجه کل کشور

درصد افزایش در بودجه آنها هرحه هستیم که بودجه آنها را از ۱۱۸۶ هزار میلیارد ریال به ۱۵۳۱۱ هزار میلیارد ریال رسانده است. این میزان افزایش که دیده تا سهم این شرکت‌ها در بودجه کل کشور افزایش یافته که این امر به هیچ وجه با سرفه‌های کردن اقتصاد و کاهش از تصدای غیر ضروری دولت در امور اقتصادی هم‌جهت نمی‌باشد.

۲- بودجه عمومی دولت

الف- درآمدها

درآمدهای عمومی دولت در سال ۱۳۷۷ معادل ۸۴۰۹۱ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی گردیده که این رقم ۹۰/۸ درصد از کل درآمدهای دولت را تشکیل می‌دهد. درآمدهای اختصاصی دولت معادل ۸۱۶۲ هزار میلیارد ریال یا ۹/۲ درصد کل درآمدهای دولت می‌باشد. در سال ۱۳۷۶ این ارقام به ترتیب ۹۲/۱ درصد و ۷/۹ درصد از کل درآمدهای دولت را تشکیل می‌دادند.

مقایسه ترکیب بودجه کل کشور در سال

۱۳۷۷ با بودجه مصوب سال ۱۳۷۶ حاکی از کاهش سهم بودجه عمومی دولت از ۴۳/۱۹ درصد به ۴۰/۱۱ درصد و افزایش سهم بودجه شرکت‌های دولتی و بودجه مؤسسات دفاعی از ۶۲/۹ درصد به ۵۵/۷۷ درصد می‌باشد. سهم اقلامی که دوبار منظور شده‌اند اینهاست: مالیاتی که از طریق بودجه عمرانی دولت به عنوان کمک زیان - جاری و سرمایه‌گذاری دولت در طرح‌های عمرانی به شرکت‌های دولتی - ثابت می‌شود) تقریباً ثابت بماند است.

مقایسه ارقام بودجه کل کشور در سال‌های ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷ حاکی از آن است که گرچه بودجه عمومی دولت را به لحاظ ۱۵۳ درصد افزایش از رقم ۸۱۴۶ هزار میلیارد ریال به ۹۳۰۸۶ هزار میلیارد ریال - آن هم با توجه به رقم تورم در سال ۱۳۷۶ که در همین حدود برآورد می‌شود - می‌توان یک بودجه غیرانبساطی دانست، اما در مورد بودجه شرکت‌های دولتی و مؤسسات دفاعی وابسته دولت با ۲۹/۵

عمده‌ترین اقلام در درآمدهای عمومی دولت به ترتیب عبارت‌اند از: نفت، مالیات‌ها، سایر درآمدها و درآمد حاصل از فروش ارز. در بودجه سال ۱۳۷۷ درآمد حاصل از نفت رقم ۳۰۸۳ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی گردیده که اندکی کمتر از رقم مصوب ۳۱ هزار میلیارد در سال ۱۳۷۶ است و از آنجا که رقم ۳۱ هزار میلیارد ریال در سال جاری به احتمال زیاد تحقق نخواهد یافت، عدم افزایش آن در بودجه سال ۱۳۷۷ حاکی از واقع‌بینی بیشتر در تنظیم بودجه می‌باشد. اما به دلیل تعیین نسبت ۱۷/۵ دلار برای هر بشکه و

محدودیت‌های تولید نفت، این درآمد به احتمال زیاد محقق نخواهد شد. این امر باعث گردیده تا سهم نفت در درآمدهای دولت از ۳۸/۱ درصد در بودجه سال ۱۳۷۶ به حدود ۳۳ درصد در سالجاری کاهش یابد. البته سهم درآمد حاصل از فروش ارز از ۱۰/۶ درصد به بیش از ۱۲/۶ درصد افزایش یافته که این درآمد خود تابع درآمدهای ارزی حاصل از فروش نفت است. لکن، حتی با لحاظ کردن این مطلب نیز اتکای درآمدهای دولت به نفت کاهش یافته است.

نکته مثبت دیگری که در جدول شماره ۳

جدول ۳- ترکیب مقداری و سهمی درآمدهای دولت و رشد ارقام درآمدها

هزار میلیارد ریال

رشد (درصد)	مصوب ۱۳۷۶	لایحه ۱۳۷۷	
۱۳/۱	۷۴,۸۱ (۹۳/۱)	۸۴,۶۶ (۹۰/۷)	درآمدهای عمومی:
۱۹/۶	۱۹,۰۲ (۲۳/۴)	۲۴,۱۵ (۲۴/۳۸)	مالیات‌ها
-۰/۷	۳۱ (۳۸/۱)	۳۰/۱ (۳۳/۱)	نفت
۳۷/۱	۸,۶۲ (۱۰/۶)	۱۱,۸۲ (۱۲/۶۷)	درآمد فروش ارز
۱۹/۱	۱۶,۱۶ (۱۹/۹)	۱۹,۲۶ (۲۰/۶)	سایر
۳۴/۷	۶,۳۹ (۷/۸)	۸,۶۱ (۹/۲۱)	درآمدهای اختصاصی
۱۴/۸	۸۱,۲۱ (۱۰۰)	۹۳,۴۸ (۱۰۰)	جمع کل درآمدها

عدد داخل پرانتز معرف درصد می‌باشد.

وام‌ها و سود حاصل از سرمایه‌گذاری کمتر از نیمی از رقم مصوب سال ۱۳۷۶ هستند. در مقابل، مالیات بردرآمد نزدیک به ۱۱۰ درصد و مالیات بر شرکت‌ها نزدیک به ۶۰ درصد نسبت به بودجه سال ۱۳۷۶ افزایش نشان می‌دهند. از آنجا که شرایط اقتصادی کشورچنین افزایش‌هایی را قابل توجهی نمی‌سازد، این ارقام تنها در صورتی قابل تحقق خواهند بود که کارایی سیستم مالیاتی در شناسایی مؤدیان و اخذ مالیات حقه از آنها افزایش یابد، نه آن‌که فشار کور و بی‌هدف مالیاتی گسترش پیدا کند.

در مقاله پیشین نیز اشاره کردیم، در بودجه سال ۱۳۷۷ رقم مالیات بر واردات نیز با حدود ۲۰ درصد افزایش مواجه است که با عنایت به عدم تحقق این درآمدها در سال جاری به نظر می‌رسد رسیدن به رقم ۶۴۰۰ میلیارد ریال تنها با افزایش نرخ حقوق گمرکی و سود بازرگانی امکان‌پذیر باشد زیرا با توجه به درآمدهای ارزی به نظر نمی‌رسد واردات افزایش قابل ملاحظه‌ای داشته باشد.

ب- هزینه‌ها

از ۸۵/۲۵ هزار میلیارد هزینه دولت از محل درآمدهای عمومی مبلغ ۳۰/۸۲ هزار میلیارد ریال (۳۶/۱۵ درصد) به اعتبارات عمرانی و ۵۴/۴۲ هزار میلیارد ریال (۶۳/۸۵ درصد) به هزینه‌های جاری اختصاص یافته است. این در حالی است که این ارقام در بودجه مصوب سال ۱۳۷۶ به ترتیب ۳۹/۹ درصد و ۶۰/۱ درصد بودند. به عبارت دیگر، سهم

به چشم می‌خورد افزایش تدریجی سهم مالیات‌ها در درآمدهای دولت است که از ۲۳/۴ درصد به ۲۴/۴ درصد رسیده است. سهم سایر درآمدها (درآمدهای حاصل از فروش کالاها و خدمات، انحصارات و مالکیت دولت و حق بیمه و کمک‌های دریافتی) نیز با اندکی افزایش از ۱۹/۹ درصد مصوب سال ۱۳۷۶ به ۲۰/۶ درصد رسیده است.

در میان اقلام عمده درآمدی دولت بیشترین رشد در درآمد حاصل از فروش ارز به چشم می‌خورد که این امر می‌تواند ناشی از فروش بیشتر ارز و یا فروش مقدار معینی ارز به قیمت بالاتر باشد که با عنایت به کاهش قیمت‌های جهانی نفت، احتمالاً حالت دوم به حقیقت نزدیک‌تر خواهد بود. یعنی، نرخ مؤثر ارز افزایش خواهد یافت. درآمدهای اختصاصی دولت نیز با ۳۴/۷ درصد افزایش روبه‌رو خواهند بود. کم‌ترین میزان رشد با ۰/۷- درصد به نفت تعلق دارد. برای درآمدهای مالیاتی ۱۹/۶ درصد رشد پیش‌بینی شده است که این امر با در نظر گرفتن نرخ تورم و رشد تولید در سال جاری و سال آینده، قابل تحقق به نظر می‌رسد.

در میان اقلام تشکیل دهنده درآمدهای دولت، ارقام پیشنهادی دولت برای بودجه سال ۱۳۷۷ در زمینه مالیات بر مصرف و فروش، سایر درآمدهای حاصل از انحصارات و مالکیت دولت، اصل و بهره

جدول ۴- ترکیب مقداری و سهمی هزینه‌های دولت و رشد آنها

هزار میلیارد ریال (درصد)

رشد	مصوب ۱۳۷۶	لایحه ۱۳۷۷	
۱۲/۰۸	۷۵/۰۶ (۹۲/۱۴)	۸۵/۲۵ (۹۰/۸۲)	از محل درآمدهای عمومی
۱/۵	۳۰/۳۵ (۳۷/۲)	۳۰/۸۲ (۳۲/۸)	اعتبارات عمرانی
۳	۱۹/۰۵ (۲۳/۳)	۱۹/۶۳ (۲۰/۹۱)	اعتبارات طرح‌های ملی
-۵/۱	۳/۷۲ (۴/۵)	۳/۵۳ (۳/۷)	اعتبارات طرح‌های استانی
-۱۰۰	۰/۲۱ (۰/۲۵)	-	تقویت بنیه دفاعی
۳/۹	۷/۳۶ (۹)	۷/۶۵ (۸/۱۵)	سایر
۱۹	۴۵/۷۱ (۵۶/۱)	۵۴/۴۲ (۵۷/۹)	اعتبارات جاری
۱۹/۴	۴۳/۱۹ (۵۳)	۵۱/۶۰ (۵۴/۹)	هزینه‌ها و سایر پرداخت‌ها
۲۱/۸	۹/۵۷ (۱۱/۷)	۱۱/۶۶ (۱۲/۴)	اعتبارات استان‌ها
۶۷۵	۰/۰۴ (۰/۰۴۹)	۰/۳۱ (۰/۳۳)	بازپرداخت وام‌های خارجی
۱۱/۱	۲/۵۱	۲/۷۹	تقویت بنیه دفاعی
-	(۳/۰۸)	(۲/۹)	کسر می‌شود؛ صرفه‌جویی
۳۴/۷	۶/۳۹ (۷/۸۴)	۸/۶۱ (۹/۱۷)	از محل درآمدهای اختصاصی
۱۵/۲	۸۱/۴۶	۹۳/۸۶	جمع کل پرداخت‌ها
-	(۱۰۰)	(۱۰۰)	

جدول ۵- خلاصه اعتبارات بر حسب امور (میلیارد ریال)

سال	۱۳۷۶	۱۳۷۷	درصد رشد
امور عمومی	۶۲۴۸	۶۳۹۰	۲/۲
امور دفاع ملی	۵۱۱۱	۷۲۸۹	۲۵/۴
امور اجتماعی	۳۰۰۱۶	۳۶۵۷۲	۱۴/۲
هزینه‌های متفرقه	۱۸۰۵۱	۲۰۹۸۳	۱۶/۲
کارمزد و سود تضمینی وام‌ها	۴۷۷	۶۲۵	۳۱
بازپرداخت وام‌ها و دیون	۳۰۵۶	۳۱۲۱	۲/۳

اعتبارات عمومی در هزینه‌های جاری با ۹ درصد افزایش قابل توجهی مواجه است که عمدتاً صرف بازپرداخت حقوق و دستمزد کارکنان دولت و دیگر هزینه‌های جاری دولت خواهد شد. مقایسه اعتبارات بر حسب امور (جدول شماره ۵) حاکی از آن است که امور عمومی و بازپرداخت وام‌ها و دیون با حدود ۲۲ درصد افزایش نسبت به بودجه سال ۱۳۷۶ بیشترین رشد و کاهش را تجربه کرده و با ۳۱ درصد و امور دفاع ملی به حدود ۲۵ درصد از بیشترین رشد اعتبارات برخوردار گردیده‌اند. سایر بخش‌ها امور اجتماعی و هزینه‌های متفرقه نیز به ترتیب ۱۶/۲ و ۱۴/۲ درصد بوده است. بدین ترتیب، تأکید اصلی بودجه را بر امور دفاع ملی می‌توان قلمداد نمود.

اعتبارات عمومی در هزینه‌های دولت از محل درآمد عمومی کاهش یافته و به سطح سال ۱۳۷۵ رسیده است. از جمع کل پرداخت‌های دولت بیش از ۹۰ درصد از محل درآمدهای عمومی و ۹/۲ درصد از محل درآمدهای اختصاصی تأمین شده است. این در حالی است که در بودجه مقرب سال ۱۳۷۶ با سهم‌های تقریباً ۹۲/۱ و ۷/۸ درصد بودجه در جدول شماره ۴ آنچه بیش از همه جلب نظر می‌کند شیفت نسبی رقم اعتبارات عمرانی است که با عنایت به سطح تورم قابل ملاحظه‌ای که در سال آینده وجود خواهد داشت به مفهوم کاهش فعالیت‌های عمرانی در کشور خواهد بود. عمده‌ترین دلیل این امر را می‌توان عدم تحقق قابل توجه در پیش‌بینی عملکرد اعتبارات عمرانی سال ۱۳۷۶ دانست که دولت را رادار نموده تا افزایش اعتبارات عمرانی را به ۱/۵ درصد محدود نماید. از